

PERSIDA BEC

PHILOSOPHICAL QUESTIONS FOR CHILDREN AND ADULTS

Persida Bec

Babes-Bolyai University, Faculty of History and Philosophy, Department of Philosophy, Cluj, Romania.

Email: eu_persida@yahoo.com

Abstract: Review of the book: David A. White, *Filosofia pentru copii: 40 de răspunsuri la curiozitățile tale despre lume* [Philosophy for Kids: 40 Fun Questions That Help You Wonder...about Everything!], Ilustrații de Cheryle Chapline, Traducere din engleză de Laurențiu Dulman (București: Editura Pandora, 2016), 199 p. The book covers a series of philosophy models aimed at facilitating the understanding of children and teachers who wish to engage into P4C practices. In its four parts, the book approaches 40 questions from the fields of „Values”, the problem of „Knowledge”, the subject of „Reality” and the topics of „Critical thinking”. The last section seems to be addressed to teachers engaged into P4C. Here, one can find out details about the organization of the P4C class, about the 40 questions, about teaching suggestions and curricular integration.

Keywords: philosophy, children, questions, comprehension, discussions, values, knowledge, reality, critical thinking

ÎNTREBĂRI FILOSOFICE PENTRU COPII ȘI ADULȚI

Rezumat: Recenzie a volumului David A. White, *Filosofia pentru copii: 40 de răspunsuri la curiozitățile tale despre lume* [Philosophy for Kids: 40 Fun Questions That Help You Wonder... about Everything!], Ilustrații de Cheryle Chapline, Traducere din engleză de Laurențiu Dulman (București: Editura Pandora, 2016), 199 p. Cartea *Filosofie pentru copii*, de David A. White are în cuprinsul ei o serie de modele de filosofare în sprijinul înțelegerii micilor filosofi sau a profesorilor care urmează să facă o prezentare în cadrul orei de filosofie pentru copii. În cele patru părți ale sale, cartea

lui White abordează, cu ajutorul a 40 de întrebări specifice problema „Valorilor”, problema „Cunoașterii”, cea de-a treia parte fiind intitulată „Realitatea”, iar ultima având ca titlu „Gândirea critică”. După cele patru părți, adresate tuturor cititorilor, este detaliată o secțiune care pare a fi, mai degrabă, adresată profesorilor care țin orele de filosofie pentru copii. Aici sunt redată, mai detaliat, o oră pe care profesorul o poate desfășura în cadrul activității filosofiei pentru copii, câteva sfaturi legate de organizarea orei de filosofie pentru copii, prezentarea tuturor celor 40 de întrebări alături de câteva sugestii de predare și, nu în ultimul rând, e prezentată integrarea curriculară.

Cuvinte-cheie: filosofie, copii, întrebări, comprehensiune, discuție, valoare, cunoaștere, realitate, gândire critică

Filosofie pentru copii, cartea lui David A. White are în cuprinsul ei o compilație de texte a căror menire este de a revela câteva modele de filosofare și interpretare în discuțiile cu micii filosofi sau chiar cu propria persoană. Autorul acestei cărți traversează câteva din importante idei ale unora din cei mai reprezentativi filosofi, prezentându-le, într-un mod accesibil, pe înțelesul copiilor, dar, poate, mai ales al adolescenților. În demersul său hermeneutic, White creează punți de legătură între limbajul filosofic, uneori abstract și comprehensiunea textului, creând dileme sau, poate, mai simplu spus, probleme filosofice care „dau de gândit” și pun cititorul în a-și reflecta propriile gânduri, idei sau comportamente privind propria personalitate sau propriile sale acțiuni.

De asemenea, cartea aceasta poate oferi soluții celor care se pregătesc în a susține un curs de filosofie pentru copii sau celor doriți în a-și testa propriile dileme cu privire la întrebările vizate de aceasta. Totodată, diversele exerciții pot facilita soluții pentru cel care ar ține un curs a căror protagoniști ar fi copii sau adolescenți. Cartea propune 40 de întrebări care au ca protagoniști oameni de cultură, dintre care, cei mai mulți sunt filosofi, cum ar fi: Parmenide, Aristotel, Marcus Aurelius, Jean-Paul Sartre, David Hume, John Locke, Immanuel Kant, Simone de Beauvoir, Platon etc.

Cartea a cărei autor îl are pe David A. White este formată din patru părți, pentru fiecare parte acesta creând și având o abordare specifică. Așadar, prima parte, intitulată „Valorile”, aduce în discuție problema care se află chiar sub egida titlului, și anume a propriilor valori. Încă din introducere, autorul susține că în această parte – adresându-se unui oarecare cititor, fie copil, fie adult – „vei putea descoperi câte ceva despre propriile tale valori. Ți se va propune să te gândești la ce înseamnă anumite valori – prietenia, de exemplu –, pentru că nu întotdeauna știm ce ne închipuim că știm despre valori.”¹ Această parte are echivalentul în domeniul filosofiei denumirea de „etică”.

Astfel, cititorul explorator, poate începe chiar din prima parte să-și examineze propria ierarhie a valorilor, punându-și întrebări de felul „Câte din prietenii tale se bazează pe interes? Câte pe plăcere? Câte din dorința de a face bine?”² În acest fel, cititorul își poate explora propriul eu, deoarece această carte îl poate ajuta în a se cunoaște pe

sine însuși, în a-și aprofunda propria persoană. O altă întrebare, cea cu numărul 4, la care cititorul este incitat la propria analiză, se referă la definirea „lucrurilor importante”. Care sunt acelea, dacă ele merită a fi considerate cu adevărat importante, iar cititorul are spații libere pentru a completa ceea ce se presupune a fi datoria față de părinți, datoria față de profesori, cea față de prieteni și cea față de el însuși. Iar la un alt posibil exercițiu – asupra căruia oricine poate medita – White adresează o ultimă întrebare: „Ce-i mai important, să-ți faci datoria sau să fii fericit?”. Un posibil răspuns ar putea fi următorul: făcându-și datoria, un om, poate fi fericit, pentru că bucuria constă în a parcurge tot drumul și nu neapărat în rezultatul acestuia. Din această carte profesorul se poate inspira pentru diferitele și diversele întrebări privitoare la un anumit subiect și le poate, astfel, ajusta pentru propria-i lecție.

Cea de-a doua parte intitulată „Cunoașterea” abordează diferite moduri care privesc teoria adevărului la Aristotel, procesul prin care Descartes pune lucrurile la îndoială – „te poți îndoii că ești?”³, analiza cunoașterii și condițiile acesteia (subiective și obiective) la Immanuel Kant, îndepărtarea de *reaua-credință* la Jean-Paul Sartre, datele simțurilor („cum ar fi culoarea, forma sau textura unui obiect”⁴) la Bertrand Russell sau diferența, pentru Daniel Dennett, modului în care sunt „conștiente” computerele în timpul funcționării lor față de ființele umane. Cea de-a doua parte vizează, așadar, cunoașterea ca antidot al fricii, având întrebări echivalente pentru ramura filosofiei numită „epistemologie”, iar scopul acesteia „este să explice procesul prin care oamenii dobândesc cunoașterea.”⁵ White concluzionează astfel: „Explorarea întrebărilor din această secțiune s-ar putea să nu te facă mai deștept decât ești, dat te va ajuta să-ți explici cum de știi atât de multe lucruri.”⁶ Întrebarea poate fi pusă astfel: cum știu ceea ce știu?, cum aflu ceea ce aflu?, ce mă ajută în cunoașterea mea?

Cea de-a treia parte, intitulată „Realitatea”, încearcă să conceptualizeze, pe înțelesul copiilor sau al adolescenților, „metafizica”. Este, de altfel, o îmbinare a primei părți și a celei de-a doua, deoarece întrebările privitoare la valori și întrebările privitoare cunoașterii au ca punct comun întrebările despre realitate. O primă întrebare vizată

În această secțiune a cărții se referă la „nimicul” care poate fi gândit. „Parmenide, filosof grec timpuriu (...) a ajuns la concluzia că, dacă ne gândim la nimic, atunci nimicul devine ceva. De ce? Pentru că nimicul trebuia să devină ceva, altfel nu am putea să ne gândim la el. (...) Deci, a concluzionat Parmenide, nimicul nu există.”⁷ Apoi, White încearcă să facă distincția între referință și înțeles – cititorul dă un înțeles conceptului de „nimic” sau la ce se referă acest concept?

Urmează apoi, la întrebarea 22, să fie expusă teoria lui Democrit. Pentru acest filosof nimic nu are loc „din întâmplare”. În secțiunea destinată aprofundării problemei dezbătute în întrebării 22, White îndeamnă cititorul la o atentă introspecție: „Dacă Democrit are dreptate, atunci fiecare om e doar un grup de atomi care se mișcă – și acționează – potrivit unor principii mecanice. Dar atunci cum poți fi lăudat sau criticat pentru acțiunile tale?”⁸ De asemenea, în această parte care are ca scop „Realitatea” este inserată problema timpului care apare în „Confesiunile” Sf. Augustin. Aici apar astfel de întrebări: „de unde știi că ești în prezent? (...) de unde știi că o să urmeze o zi de mâine?”⁹ De altfel, White concluzionează ideile Sf. Augustin astfel: acesta spune că e nevoie de atenție în a nu confunda timpul cu mișcarea sau cu creșterea lucrurilor – de pildă, a plantelor sau a copacilor care cresc fără intervenția unei minți umane. O altă abordare, la fel de interesantă, apărută la întrebarea 27 în care se face referire la propria persoană și care sună astfel: „Ești aceeași persoană care erai cu cinci ani în urmă?”¹⁰, iar răspunsul lui John Locke, la dovada că avem o identitate personală, este conștiința de sine: „tocmai capacitatea de a ne *aduce aminte* evenimente care ni s-au întâmplat dovedește că suntem și rămânem aceeași persoană de-a lungul timpului. Deși corpul ni se schimbă în mod constant, amintirile din trecutul nostru vor rămâne aceleași.”¹¹ Problema pusă la întrebarea 29 se referă la totalitatea lucrurilor, la toate lucrurile individuale, nu doar la o ființă particulară și este adus în discuție Hegel care are un anume sistem de concepte ordonat și coerent. Pentru acesta orice lucru depinde de totalitatea lucrurilor – de pildă, dacă un anume detaliu s-ar schimba (de exemplu: părinții, țara de origine, sistemul solar) toate celelalte lucruri ar fi diferite.

Pentru Hegel, extrem de simplist spus, orice lucru depinde de un altul și sunt în strânsă corelație.

Nu în ultimul rând, cea de-a patra parte are în vedere „Gândirea critică” – „capacitatea de a evalua o argumentare, de a ne da seama dacă cineva a argumentat corect sau nu”¹² – această gândire găsindu-și echivalentul în domeniul filosofiei sub numele de „logică”. Pentru că există, indiferent de perioada istorică, o mare diversitate de opinii, întrebarea 32 sună în felul următor: „Este întotdeauna bine să ascuți părerea celorlalți?”¹³ O următoare întrebare, cea cu numărul 33, se referă la ce este bine să fie criticat: opinia oamenilor sau înșiși oamenii?, concluzia fiind că trebuie criticat *ce se spune*, nu *cine o spune* – fără atacuri la propria persoană. La întrebarea cu numărul 40 este adusă în discuție problema definirii, o problemă importantă în filosofie. White arată câte tipuri de a defini există: unele definiții sunt speculative, altele lexicale, altele teoretice și altele persuasive – toate acestea fac parte din domeniul filosofiei, numit „logică”.

După cele patru părți, adresate tuturor cititorilor, apare o secțiune care pare a fi, mai degrabă, adresată profesorilor care țin orele de filosofie pentru copii. Aici este redată, mai detaliat, o oră pe care profesorul o poate desfășura în cadrul activității filosofiei pentru copii. „Sopul activităților nu este să stabilească o singură concluzie – un răspuns «corect» –, ci să prezinte o gamă de posibilități care, luate, laolaltă, să servească drept teren fertil pentru discuții.”¹⁴ Apoi, sunt redate, tot în această secțiune, alte elemente ajutoare – pentru un profesor care se află la început sau pentru un profesor care alege să predea una din temele propuse în carte – în ceea ce privește organizarea, desfășurarea orelor în clasă, prezentarea întrebărilor luate în tandem cu sugestiile de predare și integrarea curriculară. În cele din urmă, fiecare din cele patru părți sunt luate separat – în cel din urmă capitol – și sunt oferite „sugestii de predare” pentru fiecare din cele 40 de întrebări.

Așadar, *Filosofie pentru copii*, abordează cel puțin două perspective: pe de o parte cea a filosofului sau a cititorului obișnuit („Dacă nu te-ai gândit la tine ca la un filosof și nici măcar ca la o persoană cu înclinații filosofice, s-ar putea să fii surprins să afli că *toți oamenii* sunt

filosofi, cel puțin într-o anumită măsură.”¹⁵), dar curios parcă de tot ce se află în jur, și mai ales curios în ceea ce privește propria persoană și, pe de altă parte, cea a profesorului dispus să facă o activitate pentru dezvoltarea micilor filosofi, fie aceștia copii sau chiar adolescenți sub egida filosofiei pentru copii. Acesta, de-a lungul cărții, poate să găsească o sumedenie de întrebări menite în a-l ajuta la crearea și la stimularea discuțiilor cu elevii.

Note:

¹David A. White, *Filosofia pentru copii: 40 de răspunsuri la curiozitățile tale despre lume*, Ilustrații de Cheryle Chapline, Traducere din engleză de Laurențiu Dulman, (București, Editura Pandora, 2016), 21.

²David A. White, *Filosofia pentru copii*, 27.

³David A. White, *Filosofia pentru copii*, 54.

⁴David A. White, *Filosofia pentru copii*, 69.

⁵David A. White, *Filosofia pentru copii*, 47.

⁶David A. White, *Filosofia pentru copii*.

⁷David A. White, *Filosofia pentru copii*, 74.

⁸David A. White, *Filosofia pentru copii*, 78.

⁹David A. White, *Filosofia pentru copii*, 83, 85.

¹⁰David A. White, *Filosofia pentru copii*, 91.

¹¹David A. White, *Filosofia pentru copii*, 92.

¹²David A. White, *Filosofia pentru copii*, 103.

¹³David A. White, *Filosofia pentru copii*, 107.

¹⁴David A. White, *Filosofia pentru copii*, 137.

¹⁵David A. White, *Filosofia pentru copii*, 135.

Bibliografie

White, David A., *Filosofia pentru copii: 40 de răspunsuri la curiozitățile tale despre lume*, Ilustrații de Cheryle Chapline, Traducere din engleză de Laurențiu Dulman (București, Editura Pandora, 2016).